

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

MATERIJALI ZA OBUKU O KORUPCIJI U JAVNOM SEKTORU

SKUP MODULA ZA OBUKU RAZVIJEN ZA
OMLADINSKE RADNIKE, OCD, JAVNE SLUŽBENIKE I
PROFESIONALCE

Ova zbirka modula osmišljena je da ojača razumijevanje korupcije u javnom sektoru, promoviše etičke vrijednosti i podstakne aktivno učešće u izgradnji transparentnih i odgovornih institucija.

Razvijeno u okviru projekta „Sa digitalizacijom protiv korupcije“ (Erasmus+)

Decembar 2025

ERASMUS-YOUTH-2023-CB

Naziv projekta: „With Digitalisation Versus Corruption“ u okviru programa Erasmus Youth 2023 – Izgradnja kapaciteta u oblasti mladih – Zapadni Balkan

Broj projekta: 101131572

Projekat „With Digitalisation Versus Corruption“ sufinansira Evropska unija.

Koordinator:

NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Crna Gora

Organizacije učesnice:

- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne in izobraževalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Slovenija
- Phiren Amenca International Network (Phiren Amenca) – Belgija
- Privatna naučna ustanova Institut za primijenjena istraživanja za biznis Skoplje (IARB) – Republika Sjeverna Makedonija
- Gagnsæi samtök gegn spillingu (TI-IS) – Island
- Qendra Open Doors (OPEN DOORS) – Albanija
- EPEKA Berlin EV (EPEKA BERLIN EV) – Njemačka
- Europe for You, z.s. (EUROPE FOR YOU) – Češka
- Center for Education and Training Prizren (CET-PRIZREN) – Kosovo
- Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA Serbia) – Srbija
- Fundacja Europejski Instytut Outsourcingu (EOIF) – Poljska
- Udruženje Akustikum – muzička omladina JMBH (AKUSTIKUM) – Bosna i Hercegovina
- Lxkia Izcilik ve Doga Sporlari Kulubu Dernegi (LIDOSK) – Turska
- Arcigay (ACIGAY APS) – Italija
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islandija
- Skupnost Občin Slovenije - Slovenija
- Institut Jožef Stefan - Slovenija

Autori:

- Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA Serbia) – Srbija
- NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Crna Gora
- Znanstveno-raziskovalno združenje za umetnost, kulturne, izobraževalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Slovenija
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Islandija

IZJAVA O ODRICANJU OD ODGOVORNOSTI

Informacije i stavovi iznijeti u ovom Priručniku predstavljaju stavove Instituta za primijenjena istraživanja za biznis i ne odražavaju nužno zvanično mišljenje Evropske unije ili bilo koje druge institucije koja obezbjeđuje finansiranje. Institucije Evropske unije, niti bilo koje lice koje nastupa u njihovo ime, ne mogu se smatrati odgovornim za upotrebu informacija sadržanih u ovom dokumentu.

sadržaj

04	UVOD	15	MODUL 4: MLADI I GRAĐANSKO UČEŠĆE U BORBI PROTIV KORUPCIJE I JAVNOM NADZORU
06	MODUL 1: RAZUMIJEVANJE KORUPCIJE U JAVNOM SEKTORU	18	MODUL 5: MEHANIZMI PRIJAVLJIVANJA, ZVIŽDAŠTVO I DIGITALNI ALATI U JAVNOM SEKTORU
09	MODUL 2: UZROCI I POSLJEDICE KORUPCIJE U JAVNOM SEKTORU	21	ZAKLJUČAK
12	MODUL 3: INTEGRITET, ETIKA, SUKOB INTERESA I ODGOVORNOST U JAVNOJ SLUŽBI	22	ANEKSI

UVOD

O projektu

DigitalVScorrupt je Erasmus+ projekat jačanja kapaciteta koji nastoji da se bori protiv korupcije u Evropskoj uniji i na Zapadnom Balkanu kroz digitalne alate, aktivnosti učenja i osnaživanje mladih, omladinskih radnika, aktera civilnog društva i profesionalaca.

Korupcija je složen društveni, politički i ekonomski fenomen koji pogađa sve zemlje. U javnom sektoru korupcija slabi institucije, smanjuje povjerenje u vlast, iskrivljuje donošenje odluka i podriiva jednak pristup javnim uslugama. Ona direktno šteti građanima tako što smanjuje kvalitet obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, infrastrukture i drugih usluga koje treba da služe javnom interesu.

Projekat odgovara na potrebu za praktičnim, dostupnim i mladima prilagođenim antikorupcijskim obrazovanjem. Podržava neformalno učenje, međusektorsku saradnju i građansko učešće, istovremeno istražujući kako digitalni alati mogu ojačati transparentnost, prijavljivanje, javni nadzor i institucionalnu odgovornost.

U okviru projekta, pristup obuci objedinjuje nekoliko ključnih dimenzija:

1. Razumijevanje korupcije: šta je korupcija, kako se pojavljuje u javnom sektoru i zašto je važna za demokratiju i socijalnu pravdu.
2. Zakonodavni i etički okviri: nacionalno zakonodavstvo, standardi integriteta, etički kodeksi i relevantni međunarodni antikorupcijski instrumenti.
3. Prepoznavanje i prevencija: prepoznavanje faktora rizika, ranjivih procesa i praktičnih mjera za smanjenje mogućnosti za korupciju.
4. Alati i tehnike za borbu protiv korupcije: mehanizmi transparentnosti, sistemi kontrole, putevi prijavljivanja, javni nadzor i digitalna rješenja.
5. Protokoli za prijavljivanje i postupanje: sigurni i povjerljivi kanali za prijavljivanje, zaštita zviždača i institucionalno praćenje prijava.
6. Interaktivne metode učenja: radionice, studije slučaja, simulacije i igre uloga koje povezuju antikorupcijske koncepte sa svakodnevnom stvarnošću.
7. Evaluacija i praćenje: refleksija, povratne informacije i mogućnosti za nastavak učenja koje podržavaju dugoročno jačanje kapaciteta.

Dobro planirana obuka može značajno doprinijeti smanjenju koruptivnih praksi i jačanju povjerenja u javne institucije, posebno kada objedinjuje znanje, vrijednosti, učešće i praktične alate.

Ciljevi

Sprovesti aktivnosti neformalnog učenja koje osnažuju omladinske radnike i druge zainteresovane strane u oblasti borbe protiv korupcije na Zapadnom Balkanu i u EU kroz međusektorsku saradnju.

Povećati kapacitete organizacija učesnica i ojačati digitalne kompetencije povezane sa identifikovanjem, dokumentovanjem i prijavljivanjem rizika od korupcije.

Promovisati evropske vrijednosti, vladavinu prava, odgovornost i aktivno građanstvo kroz omladinski rad i učenje zasnovano na zajednici.

Podsticati dijalog na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou o šteti koju korupcija nanosi demokratiji, javnom povjerenju, socijalnoj inkluziji i institucionalnoj stabilnosti.

O materijalima za obuku

Ovaj skup materijala za obuku razvijen je u okviru Erasmus+ projekta „Sa digitalizacijom protiv korupcije“, u okviru programa Erasmus Youth 2023 – Jačanje kapaciteta u oblasti mladih – Zapadni Balkan.

Opšti cilj materijala je jačanje integriteta, transparentnosti i odgovornosti u javnom sektoru kroz podršku omladinskim radnicima, predstavnicima OCD, javnim službenicima, edukatorima i mladim profesionalcima putem neformalnog obrazovanja.

Moduli kombinuju sažet teorijski sadržaj sa interaktivnim Metodima učenja, scenarijima iz stvarnog života i praktičnim vježbama. Osmišljeni su ne samo da objasne korupciju u javnom sektoru, već i da pomognu učesnicima da prepoznaju rizike, razgovaraju o etičkim dilemama, razumiju mogućnosti prijavljivanja i razviju lokalne inicijative koje promovišu integritet.

Kako koristiti materijale

Ovi materijali za obuku namijenjeni su trenerima, omladinskim radnicima, edukatorima, fasilitatorima iz OCD i institucijama koje organizuju obrazovne aktivnosti o borbi protiv korupcije, etici, integritetu i aktivnom građanstvu.

Materijali se mogu koristiti kao cjelovit program obuke ili kao zasebni samostalni moduli, u zavisnosti od potreba, konteksta i prethodnog znanja učesnika.

Svaki modul uključuje kratak teorijski pregled, interaktivne vježbe i grupni rad, pitanja za refleksiju i napomene za fasilitatore sa predlozima za prilagođavanje i praćenje.

Fasilitatori se podstiču da jezik, trajanje, primjere slučajeva i metode prilagode stvarnosti svog specifičnog lokalnog konteksta.

MODUL 1: RAZUMIJEVANJE KORUPCIJE U JAVNOM SEKTORU

Pregled modula

Ciljna grupa	Omladinski radnici, predstavnici OCD, javni službenici, mladi profesionalci i edukatori u zajednici
Trajanje	90–120 minuta
Metodologija	Neformalno obrazovanje (participativno, reflektivno, iskustveno i zasnovano na diskusiji)
Format	Pogodno za radionice, kurseve obuke, obrazovne sesije u zajednici i kombinovano sprovođenje učenja

Ciljevi učenja

- Razumjeti pojam i prirodu korupcije u javnim institucijama i pružanju usluga.
- Identifikovati uobičajene oblike korupcije u javnom sektoru i njihove posljedice po građane i društvo.
- Prepoznati značaj integriteta, nepristrasnosti, odgovornosti i transparentnosti u javnoj službi.
- Razmisliti o ličnoj i kolektivnoj odgovornosti za promovisanje etičkog upravljanja.

Uvod

Korupcija u javnom sektoru jedna je od glavnih prepreka demokratskom razvoju, socijalnoj pravdi i povjerenju u institucije. Ona ne utiče samo na apstraktne sisteme ili politiku na visokom nivou; direktno oblikuje način na koji građani doživljavaju škole, bolnice, opštine, sudove, zavode za zapošljavanje, policijske službe i druge javne institucije. Za omladinske radnike, aktere civilnog društva i javne službenike, razumijevanje korupcije znači prepoznavanje i nezakonitih radnji i svakodnevnih praksi, stavova i neravnoteža moći koji omogućavaju da se zloupotreba službenog položaja nastavi.

Razumijevanje korupcije u javnom sektoru

Korupcija se najčešće razumije kao zloupotreba povjerene moći radi privatne koristi. U javnom sektoru to znači korišćenje javne funkcije, javnih resursa ili javnih ovlašćenja u korist sebe, rođaka, političkih saveznika ili privatnih interesa, umjesto služenja javnom dobru.

Korupcija u javnom sektoru može biti velika ili sitna, direktna ili skrivena. Može se pojaviti u javnim nabavkama, zapošljavanju, izdavanju dozvola, socijalnim davanjima, inspekcijama, infrastrukturnim projektima, pristupu pravdi i mnogim drugim procesima donošenja odluka. Ponekad je vidljiva kroz podmićivanje; drugi put je ugrađena u favorizovanje, uticaj, pritisak ili selektivnu primjenu pravila.

Oblik	Opis	Primjer
Podmićivanje	Nuđenje, davanje ili traženje nečega vrijednog radi uticanja na službenu odluku ili uslugu.	Građanin plaća službeniku da ubrza izdavanje dozvole ili obezbijedi povlašćen tretman.
Nepotizam i favorizovanje	Davanje prednosti rođacima, prijateljima, članovima partije ili osobama iz užeg kruga bez obzira na zasluge.	Opština zapošljava člana porodice bez transparentne procedure.
Sukob interesa	Privatni interesi neprimjereno utiču na javnu dužnost ili prosuđivanje.	Službenik učestvuje u dodjeli ugovora kompaniji povezanoj sa njegovim domaćinstvom.
Zloupotreba javnih resursa	Korišćenje javnih sredstava, vozila, podataka ili objekata radi privatne ili političke koristi.	Javna oprema koristi se za privatnu gradnju ili kampanjske aktivnosti.
Manipulacija javnim nabavkama	Prilagođavanje ili iskrivljavanje javne nabavke u korist preferiranog ponuđača.	Kriterijumi tendera napisani su tako da odgovaraju unaprijed odabranoj kompaniji.

Ključne tačke za diskusiju

Korupcija u javnom sektoru povećava nejednakost, slabi kvalitet usluga, narušava povjerenje u institucije i stvara osjećaj da se pravila ne primjenjuju jednako na sve. Razumijevanje korupcije zato zahtijeva i pravnu svijest i vrijednosno promišljanje o pravednosti, zaslugama, javnoj odgovornosti i ljudskim pravima

Praktična aktivnost: „Prepoznavanje korupcije u javnom životu“

Cilj: Identifikovati uobičajene rizike od korupcije u javnim institucijama i razgovarati o tome kako utiču na građane.

Metod: Rad u malim grupama, nakon čega slijedi plenarno predstavljanje i diskusija.

Koraci:

- Podijelite učesnike u male grupe od 4 do 6 osoba.
- Zamolite svaku grupu da identifikuje gdje se rizici od korupcije mogu pojaviti u javnom životu (npr. zapošljavanje, javne nabavke, dozvole, inspekcije, zdravstvena zaštita, obra-

zovanje, javna davanja).

- Grupe izrađuju vizuelnu mapu koja prikazuje aktere, uzroke, posljedice i moguće preventivne mjere.
- Svaka grupa predstavlja svoju mapu, a trener fasilitira poređenje između lokalnih stvarnosti i institucionalnih odgovornosti.

Materiali: Flipčart papiri, markeri, samoljepljivi papirići i po potrebi primjeri slučajeva iz lokalnih medija.

Vrijeme: 45–60 minuta.

Refleksija i diskusija

- Koji su najčešći oblici korupcije u javnom sektoru u vašem lokalnom kontekstu?
- Zašto ljudi ponekad tolerišu ili normalizuju nepravedan tretman ili zloupotrebu službenog položaja?
- Kako korupcija u javnom sektoru utiče na mlade i ranjive grupe?
- Koja je razlika između onoga što je nezakonito i onoga što je neetično, ali je ipak štetno?

Napomene za fasilitatore i savjeti za prilagođavanje

Fasilitatori treba da podstaknu učesnike da koriste konkretne primjere, uz očuvanje diskusije kao poštovane i ne-klevetničke. Korisno je povezati temu sa uslugama koje ljudi zaista koriste u svakodnevnom životu, jer to korupciju čini vidljivijom i razumljivijom. Kada se radi sa mješovitim grupama, primjeri se mogu prilagoditi iskustvu učesnika, kao što su obrazovanje, socijalne usluge, opštine ili okruženja omladinskog rada.

Reference i dodatna literatura

- Transparency International. Indeks percepcije korupcije i antikorupcijski resursi.
- UNODC. Serija antikorupcijskih modula i smjernice o javnom integritetu.
- OECD. Priručnik o javnom integritetu.
- Regionalna antikorupcijska inicijativa (RAI) – publikacije za Zapadni Balkan

MODUL 2: UZROCI I POSLJEDICE KORUPCIJE U JAVNOM SEKTORU

Pregled modula

Ciljna grupa	Omladinski radnici, predstavnici OCD, javni službenici, mladi profesionalci i edukatori u zajednici
Trajanje	90–120 minuta
Metodologija	Neformalno obrazovanje (participativno, reflektivno, iskustveno i zasnovano na diskusiji)
Format	Pogodno za radionice, kurseve obuke, obrazovne sesije u zajednici i kombinovano sprovođenje učenja

Ciljevi učenja

- Identifikovati strukturne, institucionalne, društvene i lične pokretače korupcije u javnoj upravi.
- Razumjeti kako slabi sistemi i tolerisane prakse jačaju koruptivno ponašanje.
- Analizirati kratkoročne i dugoročne posljedice korupcije po institucije, zajednice i pojedince.
- Razmisliti o strategijama prevencije koje se bave osnovnim uzrocima, a ne samo vidljivim simptomima.

Uvod

Korupcija ne nastaje u vakuumu. Ona se javlja tamo gdje se preklapaju slab nadzor, nedostatak transparentnosti, neformalni odnosi moći, politički pritisak, niski etički standardi i društvena tolerancija. Razumijevanje uzroka i posljedica korupcije pomaže učesnicima da prevaziđu moralno osuđivanje i pređu ka kritičkoj analizi sistema, podsticaja i praznina u odgovornosti.

Razumijevanje uzroka i posljedica

U mnogim kontekstima korupcija opstaje zato što nudi privatnu korist u okruženjima u kojima su procedure nejasne, sankcije slabe ili je javno povjerenje već nisko. Ako institucije nijesu transparentne, a građani se osjećaju nemoćno, korupcija može postati normalizovana kao „način na koji stvari funkcionišu“.

Posljedice daleko prevazilaze pojedinačno pogrešno postupanje. Korupcija smanjuje kvalitet javnih usluga, povećava javnu potrošnju bez javne vrijednosti, obeshrabruje zasluge, slabi

demokratski legitimitet i stvara dugotrajnu nejednakost.

Kategorija	Opis	Ilustrativni primjer
Institucionalna slabost	Slabe kontrole, loš nadzor, nejasne odgovornosti i nedostatak sankcija stvaraju plodno tlo za zloupotrebu.	Služba obrađuje zahtjeve bez sljedljivih evidencija ili interne provjere.
Politički i društveni pritisak	Na službenike mogu uticati partijska lojalnost, lične mreže ili pritisak nadređenih.	Javnom rukovodiocu se nalaže da favorizuje politički povezanog dobavljača.
Nedostatak transparentnosti	Zatvorene procedure, nedostupne informacije i netransparentni kriterijumi otežavaju nadzor.	Građani ne mogu vidjeti zašto je jedan podnosilac zahtjeva dobio podršku, a drugi nije.
Tolerancija i normalizacija	Kada se korupcija doživljava kao normalna ili neizbježna, otpor postaje slabiji.	Ljudi prihvataju neformalne uplate kao rutinsku prečicu.
Lična etika i podsticaji	Nizak integritet, strah, oportunistički ili lični korist mogu podstaći pogrešno postupanje.	Zaposleni prihvata poklone kako bi obezbijedio povoljan tretman.

Ključne tačke za diskusiju

Korupcija nije samo pitanje loših pojedinaca. Ona je i pitanje slabih sistema, iskrivljenih podsticaja i kultura u kojima se pravednost može zamijeniti za pristup, lojalnost ili pogodnost. Efikasna prevencija zato zahtijeva i institucionalne reforme i obrazovanje zasnovano na vrijednostima.

Praktična aktivnost: „Stablo osnovnih uzroka“

Cilj: Istražiti korijene i vidljive posljedice korupcije kroz zajedničku analizu.

Metod: Grupno osmišljavanje ideja i vizuelno mapiranje.

Koraci:

- Podijelite učesnike u male grupe.
- Svaka grupa crta stablo: korijenje predstavlja uzroke, stablo predstavlja problem korupcije, a grane predstavljaju posljedice.
- Učesnici razgovaraju o tome koji su uzroci institucionalni, društveni, ekonomski, kulturni ili lični.
- Grupe predstavljaju svoja stabla i poredi koji uzroci djeluju najteže za rješavanje.

Materiali: Flipčart papiri, markeri, samoljepljivi papirići.

Vrijeme: 50–60 minuta.

Refleksija i diskusija

- Koji su osnovni uzroci najvidljiviji u vašem kontekstu, a koji su više skriveni?
- Koje su prve posljedice koje građani primijete kada korupcija utiče na javne usluge?
- Kako korupcija utiče na povjerenje, motivaciju i spremnost za učešće u javnom životu?
- Koje vrste preventivnih mjera rješavaju uzroke, a ne samo skandale nakon što se dese?

Napomene za fasilitatore i savjeti za prilagođavanje

„Stablo osnovnih uzroka“ najbolje funkcioniše kada se učesnici podstiču da povežu lična iskustva sa širim institucionalnim obrascima. Treneri mogu obogatiti sesiju kratkim primjerima iz vijesti ili anonimnim slučajevima iz lokalne javne uprave. Gdje je relevantno, diskusija može obuhvatiti i to kako digitalni sistemi unapređuju transparentnost, ali samo kada su povezani sa jasnim pravilima i odgovornošću.

Reference i dodatna literatura

- UNDP. Smjernice za prevenciju korupcije i resursi o integritetu.
- OECD. Priručnik o javnom integritetu i materijali o rizicima za integritet.
- Savjet Evrope / GRECO resursi o antikorupcijskim standardima.
- Transparency International. Istraživanja o korupciji, povjerenju i javnim institucijama.

MODUL 3: INTEGRITET, ETIKA, SUKOB INTERESA I ODGOVORNOST U JAVNOJ SLUŽBI

Pregled modula

Ciljna grupa	Omladinski radnici, predstavnici OCD, javni službenici, mladi profesionalci i edukatori u zajednici
Trajanje	90–120 minuta
Metodologija	Neformalno obrazovanje (participativno, reflektivno, iskustveno i zasnovano na diskusiji)
Format	Pogodno za radionice, kurseve obuke, obrazovne sesije u zajednici i kombinovano sprovođenje učenja

Ciljevi učenja

- Definirati integritet, etiku, odgovornost i sukob interesa u kontekstu javne službe.
- Prepoznati uobičajene etičke dileme sa kojima se suočavaju javni službenici i pružaoci usluga.
- Razumjeti zašto su kodeksi ponašanja i transparentne procedure važni u svakodnevnom radu.
- Razviti strategije za odgovorno donošenje odluka i zaštitu javnog interesa.

Uvod

Javna služba zasniva se na povjerenju. Građani očekuju da javne institucije postupaju zakonito, pravedno i u javnom interesu. Integritet i etika zato nijesu opcione vrijednosti; oni su osnovni uslovi legitimnog i efikasnog upravljanja. Diskusije o korupciji ne treba da se fokusiraju samo na kršenja nakon što se dese, već i na svakodnevne odluke koje pomažu da se zloupotreba spriječi prije nego što počne.

Razumijevanje integriteta i odgovornosti

Integritet označava dosljednost između vrijednosti, riječi i postupaka. U javnoj službi to znači postupati nepristrasno, odgovorno i transparentno čak i kada niko ne posmatra. Etika se odnosi na principe koji usmjeravaju pravedno i odgovorno ponašanje, dok odgovornost znači polaganje računa za odluke, postupke i korišćenje javnih resursa.

Sukob interesa je posebno važan u javnoj upravi jer privatni interesi, porodične veze, partijska lojalnost ili lična korist mogu tiho iskriviti odluke. Čak i kada nijedan formalni zakon nije prekršen, percipirani sukob interesa može narušiti povjerenje javnosti.

Pojam	Definicija	Primjer u javnoj službi
Integritet	Dosljednost između vrijednosti i ponašanja; postupanje u skladu sa javnim interesom.	Zaposleni odbija pritisak da izmijeni evidenciju ili favorizuje poznatog podnosioca zahtjeva.
Etika	Zajednički principi koji definišu šta je pravedno, odgovorno i primjereno.	Javna institucija poštuje kodeks ponašanja za poklone, komunikaciju i donošenje odluka.
Sukob interesa	Privatni interes utiče, ili se čini da utiče, na javnu dužnost.	Član komisije učestvuje u izboru kompanije u vlasništvu rođaka.
Odgovornost	Polaganje računa za postupke, odluke i korišćenje ovlašćenja ili resursa.	Rukovodilac dokumentuje odluke i može objasniti kriterijume na kojima se zasnivaju.
Nepriistrasnost	Postupanje u predmetima prema pravilima i zaslugama, a ne prema vezama ili pritisku.	Prijave se ocjenjuju prema istim objavljenim kriterijumima za sve podnosiocce.

Ključne tačke za diskusiju

Izgradnja integriteta u javnoj službi zahtijeva više od obuke o usklađenosti. Ona uključuje i davanje ličnog primjera, etičko liderstvo, siguran unutrašnji dijalog, transparentnu dokumentaciju i radnu kulturu u kojoj ljudi mogu ukazati na zabrinutosti bez straha.

Praktična aktivnost: Igra uloga „Etika u javnoj službi“

Cilj: Istražiti etičke dileme i donošenje odluka pod pritiskom u realističnim situacijama iz javnog sektora.

Metod: Igra uloga, diskusija i zajednička završna analiza.

Koraci:

- Podijelite učesnike u grupe od 4 do 5 osoba.
- Dajte svakoj grupi kratak scenario, kao što je pritisak da se prednost da politički povezanom podnosiocu zahtjeva, poklon od korisnika usluge ili sukob interesa u javnim nabavkama.
- Grupe pripremaju i izvode kratku igru uloga koja pokazuje kako bi odgovorile na situaciju.
- Nakon svake prezentacije, učesnici razgovaraju o tome koje su vrijednosti bile dovedene u pitanje i koje su zaštitne mjere bile dostupne.

Materiali: Odštampani scenariji, papir, markeri.

Vrijeme: 60 minuta.

Refleksija i diskusija

- Koje vrijednosti treba da usmjeravaju donošenje odluka u javnim institucijama?
- Kako su pravo, etika i profesionalna odgovornost međusobno povezani?
- Zašto percipirani sukob interesa može biti gotovo jednako štetan kao stvarni sukob interesa?
- Šta ljudima pomaže da postupaju sa integritetom kada osjećaju pritisak kolega, nadređenih ili politike?

Napomene za fasilitatore i savjeti za prilagođavanje

Fasilitatori treba da naglase da je integritet iličan i organizacioni. On ne zavisi samo od individualne hrabrosti, već i od jasnih procedura, dokumentacije, etičkog liderstva i institucionalne kulture. Završna analiza je ključna nakon igre uloga kako bi učesnici identifikovali naučene lekcije i razgovarali o tome koji su mehanizmi podrške potrebni na stvarnim radnim mjestima.

Reference i dodatna literatura

- OECD. Priručnik o javnom integritetu.
- Standardi Savjeta Evrope o etici i sukobu interesa.
- UNODC obrazovni resursi o integritetu i etici.
- Nacionalni kodeksi ponašanja za javne službenike i državne službenike.

MODUL 4: MLADI I GRAĐANSKO UČEŠĆE U BORBI PROTIV KORUPCIJE I JAVNOM NADZORU

Pregled modula

Ciljna grupa	Omladinski radnici, predstavnici OCD, javni službenici, mladi profesionalci i edukatori u zajednici
Trajanje	90–120 minuta
Metodologija	Neformalno obrazovanje (participativno, reflektivno, iskustveno i zasnovano na diskusiji)
Format	Pogodno za radionice, kurseve obuke, obrazovne sesije u zajednici i kombinovano sprovođenje učenja

Ciljevi učenja

- Razumjeti značaj učešća građana i angažmana mladih u promovisanju transparentnosti i odgovornosti.
- Identifikovati praktične načine na koje mladi i OCD mogu pratiti rad institucija, podizati svijest i zagovarati integritet.
- Istražiti saradnju između zajednica, javnih institucija i civilnog društva.
- Osmisliti male lokalne inicijative koje jačaju građansku odgovornost i javni nadzor.

Uvod

Trajan antikorupcijski rad ne zavisi samo od zakona i institucija; zavisi i od aktivnih građana. Mladi u građansko djelovanje unose energiju, kreativnost i kredibilitet. Kada su informisani, organizovani i podržani, mogu pomoći u praćenju javnih odluka, približavanju složenih tema svojim vršnjacima i zagovaranju transparentnijih i pravednijih institucija.

Razumijevanje mladih i građanskog učešća

Građansko učešće obuhvata individualne i kolektivne aktivnosti usmjerene na rješavanje pitanja od javnog značaja. U antikorupcijskom radu to može uključivati podizanje svijesti, učešće u donošenju odluka, inicijative društvene odgovornosti, praćenje budžeta ili javnih nabavki, traženje informacija od javnog značaja ili kreiranje digitalnih kampanja koje podržavaju transparentnost. Omladinski radnici i organizacije civilnog društva imaju važnu ulogu u pomaganju mladima da

razumiju i svoja prava i svoje odgovornosti. Oni mogu složene antikorupcijske teme prevesti u praktične aktivnosti i stvoriti sigurne prostore za diskusiju, kreativnost i učešće.

Oblik angažmana	Opis	Primjer
Podizanje svijesti	Informisanje vršnjaka i zajednica o korupciji, integritetu, pravima i putevima prijavljivanja.	Kampanja koju vode mladi objašnjava zašto favorizovanje pri javnom zapošljavanju šteti svima.
Praćenje i društvena odgovornost	Praćenje budžeta, javnih nabavki, pružanja usluga ili procesa donošenja odluka.	Lokalna omladinska grupa prati opštinsku potrošnju i dijeli pristupačne sažetke.
Javni dijalog	Stvaranje prostora za razgovor sa institucijama, medijima i građanima.	Javni forum povezuje mlade sa lokalnim službenicima o pitanjima transparentnosti.
Akcija u zajednici	Organizovanje vidljivih aktivnosti koje promovišu etički javni život.	Škola ili omladinski centar organizuje „Nedjelju integriteta“.
Digitalno učešće	Korišćenje onlajn alata za zahtjeve za informacijama, kampanje, povratne informacije ili kolaborativno prijavljivanje.	Učesnici izrađuju jednostavnu digitalnu mapu rizika za integritet u lokalnim uslugama.

Ključne tačke za diskusiju

Angažman mladih je najjači kada je konkretan, podržan i povezan sa stvarnim donošenjem odluka. Učešće ne smije biti simbolično; ono treba da stvara prilike da mladi utiču na javne razgovore, nauče kako institucije funkcionišu i praktikuju odgovorno građansko djelovanje.

Praktična aktivnost: „Osmislite svoju inicijativu za integritet“

Cilj: Osmisliti malu inicijativu koju vode mladi ili zajednica, a koja promoviše odgovornost u lokalnom javnom životu.

Metod: Grupno osmišljavanje ideja i izrada mini-projekta.

Koraci:

- Podijelite učesnike u grupe od 4 do 6 osoba.
- Zamolite svaku grupu da identifikuje jedno lokalno pitanje povezano sa transparentnošću, pravednošću, pristupom uslugama ili javnom odgovornošću.
- Grupe osmišljavaju realističnu aktivnost, kao što su radionica, kampanja za podizanje svijesti, javni dijalog, aktivnost praćenja ili digitalni alat.
- Svaka grupa predstavlja svoju ideju, ciljnu grupu, partnere i očekivane rezultate, nakon čega slijedi povratna informacija vršnjaka.

Materiali: Flipčart papiri, markeri, samoljepljivi papirići, jednostavni obrasci za planiranje.

Vrijeme: 60–75 minuta.

Refleksija i diskusija

- Šta čini učešće mladih smislenim, a ne simboličnim?
- Sa kojim se preprekama mladi suočavaju kada pokušavaju da se uključe u rad javnih institucija?
- Koji su savezi najkorisniji za lokalne antikorupcijske inicijative?
- Kako OCD i javne institucije mogu podržati dugoročno učešće mladih?

Napomene za fasilitatore i savjeti za prilagođavanje

Fasilitatori treba da podstiču realistično razmišljanje, uz zadržavanje prostora za kreativnost. Cilj nije izraditi savršene projektne predloge, već pomoći učesnicima da iskuse osjećaj vlasništva, timski rad i građansku imaginaciju. Korisno je podijeliti regionalne primjere društvene odgovornosti, praksi otvorene uprave ili kampanja integriteta koje vode mladi.

Reference i dodatna literatura

- Materijali Transparency International o mladima i borbi protiv korupcije.
- UNDP resursi o građanskom učešću i odgovornosti.
- Smjernice i studije slučaja Partnerstva za otvorenu upravu.
- Resursi Savjeta Evrope i resursi o učešću mladih.

MODUL 5: MEHANIZMI PRIJAVLJIVANJA, ZVIŽDAŠTVO I DIGITALNI ALATI U JAVNOM SEKTORU

Pregled modula

Ciljna grupa	Omladinski radnici, predstavnici OCD, javni službenici, mladi profesionalci i edukatori u zajednici
Trajanje	90–120 minuta
Metodologija	Neformalno obrazovanje (participativno, reflektivno, iskustveno i zasnovano na diskusiji)
Format	Pogodno za radionice, kurseve obuke, obrazovne sesije u zajednici i kombinovano sprovođenje učenja

Ciljevi učenja

- Razumjeti svrhu i značaj prijavljivanja korupcije i povreda integriteta u javnom sektoru.
- Prepoznati razliku između internog prijavljivanja, eksternog prijavljivanja, pritužbi i zviždaštva.
- Istražiti kako digitalni alati mogu podržati transparentnost, prijavljivanje, dokumentovanje i javni nadzor.
- Razgovarati o tome šta mehanizme prijavljivanja čini sigurnim, dostupnim i pouzdanim.

Uvod

Korupcija često opstaje zato što ljudi ne znaju gdje da je prijave, ne vjeruju da će institucije reagovati ili se plaše negativnih posljedica. Mehanizmi prijavljivanja su zato centralni dio antikorupcijskih sistema. Oni treba da budu razumljivi, dostupni, povjerljivi gdje je to potrebno i povezani sa kredibilnim procedurama praćenja. Digitalni alati mogu podržati ovaj rad, ali samo kada su kombinovani sa pravnim zaštitama, etičkim standardima i institucionalnom posvećenošću.

Razumijevanje puteva prijavljivanja i digitalne podrške

U javnom sektoru, zabrinutosti se mogu prijaviti kroz interne mehanizme, eksterna nadzorna tijela, institucije ombudsmana, antikorupcijske agencije, inspeksijske službe, organe za sprovođenje zakona ili zaštićene kanale za zviždače. Nije svaka zabrinutost krivična prijava; neke se odnose na etičke probleme, sukobe interesa, nepravilnosti u javnim nabavkama ili zloupotrebu procedure

koje ipak zahtijevaju postupanje.

Digitalizacija može ojačati antikorupcijski rad kroz sisteme e-nabavki, onlajn obrasce za pritužbe, portale otvorenih podataka, tragove dokumentacije, javne registre i alate za zajedničko građansko praćenje. Istovremeno, digitalni sistemi nikada ne smiju stvarati lažno povjerenje: zaštita podataka, praćenje postupanja i bezbjednost korisnika ostaju ključni.

Alat ili put	Svrha	Primjer
Interni kanal prijavljivanja	Omogućava zaposlenima ili korisnicima usluga da prijave zabrinutosti direktno unutar institucije.	Opština obezbjeđuje povjerljiv onlajn obrazac za pitanja integriteta.
Eksterno nadzorno tijelo	Prima prijave kada su interni kanali nesigurni, neefikasni ili neprimjereni.	Građanin prijavljuje nepravilnosti u javnim nabavkama antikorupcijskom organu.
Mehanizam za zviždaštvo	Štiti osobu koja prijavljuje nepravilnost u javnom interesu.	Zaposleni otkriva manipulaciju kriterijumima izbora putem zaštićenog kanala.
Otvoreni podaci i e-nabavke	Unapređuje sljedljivost, uporedivost i javnu kontrolu odluka i potrošnje.	Podaci o tenderima objavljuju se u pretraživoj javnoj bazi podataka.
Građanska tehnologija / praćenje u zajednici	Omogućava građanima i OCD da dokumentuju obrasce, dijele dokaze ili vizualizuju rizike.	Lokalna platforma mapira ponavljajuće pritužbe na pružanje usluga.

Ključne tačke za diskusiju

Mehanizam prijavljivanja je kredibilan samo ako ljudi znaju da postoji, razumiju kada da ga koriste, vjeruju da će prijave biti obrađene pravično i osjećaju se zaštićeno od odmazde. Digitalni alati mogu poboljšati dostupnost i transparentnost, ali moraju biti dio šireg sistema integriteta, a ne samostalno tehničko rješenje.

Praktična aktivnost: „Izgradite siguran put prijavljivanja“

Cilj: Ispitati šta mehanizam prijavljivanja čini dostupnim, kredibilnim i zaštitnim za različite korisnike.

Metod: Grupna vježba dizajna i vođena diskusija.

Koraci:

- Podijelite učesnike u grupe i svakoj dodijelite kontekst, kao što su škola, opština, javna agencija, omladinski centar ili bolnica.
- Zamolite grupe da osmisle jednostavan put prijavljivanja koji objašnjava ko može prijaviti,

šta se može prijaviti, kako se postupa sa povjerljivošću i koje praćenje treba da uslijedi.

- Podstaknite učesnike da uključe i nedigitalne i digitalne elemente, kao što su anonimne kutije, pouzdane kontakt tačke, onlajn obrasci i procedure dokumentovanja.
- Grupe predstavljaju svoj put prijavljivanja i razgovaraju o mogućim preprekama, kao što su strah, dostupnost, nedostatak povjerenja ili nejasna odgovornost.

Materiali: Flipčart papiri, markeri, obrasci za prijavljivanje.

Vrijeme: 60 minuta.

Refleksija i diskusija

- Zašto ljudi često odluče da ne prijave korupciju ili neetično ponašanje?
- Koja je razlika između pritužbe, prijave neprimjerenog postupanja i zviždaštva?
- Koji digitalni alati najviše pomažu u jačanju transparentnosti i sljedljivosti?
- Koje zaštitne mjere su potrebne da se zaštite prijavitelji i obezbijedi pravično praćenje?

Napomene za fasilitatore i savjeti za prilagođavanje

Fasilitatori treba pažljivo da pristupe dimenziji zviždaštva i da izbjegavaju predstavljanje prijavljivanja kao aktivnosti bez rizika. Diskusija treba da obuhvati povjerljivost, odmazdu, institucionalno povjerenje, dokaze, zaštitu podataka i emocionalni teret prijavljivanja. U zavisnosti od publike, treneri mogu dodati i kratak pregled relevantnih nacionalnih pravila o zaštiti zviždača ili institucija integriteta.

Reference i dodatna literatura

- Direktiva EU o zaštiti zviždača i povezane smjernice.
- UNODC resursi o prijavljivanju korupcije i zaštiti zviždača.
- OECD resursi o prijavljivanju u javnom sektoru i sistemima integriteta.
- Smjernice Transparency International o sigurnom prijavljivanju i alatima za odgovornost.

ZAKLJUČAK

Ovi materijali za obuku o korupciji u javnom sektoru zasnovani su na razumijevanju da borba protiv korupcije zahtijeva kontinuirano učenje, saradnju i snažnu posvećenost javnim vrijednostima. Moduli su osmišljeni da pomognu učesnicima da pređu od osnovne svijesti ka praktičnoj refleksiji, etičkoj analizi, građanskom djelovanju i sigurnosti u korišćenju antikorupcijskih alata.

Kroz module, učesnici istražuju ne samo šta je korupcija, već i zašto opstaje, kako utiče na institucije i zajednice, kako integritet izgleda u praksi i kako građani, omladinski radnici, javni službenici i OCD mogu doprinijeti transparentnijem i odgovornijem javnom životu.

Kombinovanjem teorije, refleksije, participativnih metoda i vježbi usmjerenih na djelovanje, materijali imaju za cilj da podrže kulturu u kojoj se pravednost, zasluge, javna služba i demokratska odgovornost aktivno praktikuju, a ne razmatraju samo na apstraktan način.

Kada su podržani etičkim liderstvom, sigurnim putevima prijavljivanja i smislenim građanskim učešćem, digitalni alati i neformalno obrazovanje mogu postati snažni saveznici u izgradnji povjerenja i jačanju integriteta širom Zapadnog Balkana i šire.

ANEKSI

Aneks 1 – Grupna aktivnost: „Korupcija je...“

Svrha: Ova uvodna grupna aktivnost pomaže učesnicima da istraže i vizualizuju pojam korupcije kroz kreativno izražavanje. Podstiče dijalog, kritičko razmišljanje i timski rad.

Opis: Učesnici rade u malim grupama i definišu korupciju koristeći crteže, simbole, metafore ili kratke fraze. Mogu opisati korupciju kao nešto poznato, na primjer „Korupcija je kao...“, kako bi prenijeli njen uticaj na institucije i društvo.

Uputstva: Podijelite učesnike u grupe od 4 do 6 osoba. Obezbijedite flipčart papire, markere i samoljepljive papiriće. Ostavite 15–20 minuta za kreativni rad. Pozovite svaku grupu da predstavi i objasni svoj vizuelni prikaz. Fasilitator zatim sumira teme koje se ponavljaju i povezuje ih sa prvim modulom.

Napomena za fasilitatora: Ova aktivnost dobro funkcioniše kao ledolomac jer na jednostavan i kreativan način iznosi postojeća znanja i percepcije učesnika.

Aneks 2 – Grupna aktivnost: „Priprema toolkita“

Svrha: Ova aktivnost pomaže učesnicima da razviju praktične ideje za toolkit ili inicijativu usmjerenu na prijavljivanje korupcije u javnom sektoru. Podržava timski rad, primijenjeno učenje i rješavanje problema.

Opis: U malim grupama učesnici osmišljavaju praktičan alat ili inicijativu za specifičnu ciljnu grupu, kao što su mladi, zaposleni u javnom sektoru, OCD ili građani. Alat može biti obrazovni, digitalni, institucionalni ili zasnovan na zajednici.

Uputstva: Podijelite učesnike u grupe od 4 do 6 osoba. Zamolite svaku grupu da izabere jednu fokus oblast: mehanizme prijavljivanja u javnim institucijama, alate za podizanje svijesti i obrazovanje koji promovišu integritet ili digitalna i kolaborativna rješenja za transparentnost. Ostavite 30–40 minuta za razvoj koncepta, nakon čega slijede prezentacije od 5 do 7 minuta.

Napomena za fasilitatora: Ova aktivnost se dobro uklapa pred kraj obuke jer omogućava učesnicima da integrišu lekcije iz svih prethodnih modula i pretvore ih u konkretne predloge.

Aneks 3 – Grupna aktivnost: „Etička dilema – igra uloga“

Svrha: Ova aktivnost podržava etičko rasuđivanje tako što učesnike stavlja u realistične situacije iz javnog sektora u kojima se vrijednosti, pravila i pritisak mogu sukobiti.

Opis: Učesnici dobijaju kratke scenarije koji uključuju dileme kao što su poklon od građanina, sukob interesa u javnim nabavkama, pritisak nadređenog ili selektivan pristup javnoj usluzi. Svaka grupa priprema kratku igru uloga koja prikazuje moguće odgovore i posljedice.

Uputstva: Podijelite učesnike u grupe od 4 osobe. Dodijelite im ili im dozvolite da izaberu scenario. Ostavite 10–15 minuta za pripremu i 5–10 minuta po prezentaciji. Nakon svake igre uloga, sprovedite vođenu refleksiju o integritetu, riziku i mogućim zaštitnim mjerama.

Napomena za fasilitatora: Naglasite da etičke dileme nemaju uvijek jedno očigledno rješenje, ali promišljena refleksija može unaprijediti rasuđivanje i svijest.

Prezentacija organizacija učesnica i njihovih predstavnika u projektu

Naslov	Organizacija	Uloga
Zoran Dabetic	EPEKA Crna gora	Koordinator
Nermina Simoncic	EPEKA Slovenija	Koordinator
Stefan Simoncic	EPEKA Slovenija	Koordinator
Matej Tisaj	EPEKA RS	Koordinator
Milica Nedeljkovic	EPEKA RS	Pomoćnik koordinatora
Belma Muratovic	EPEKA Crna gora	Pomoćnik koordinatora
Jerica Lorenci	EPEKA Slovenija	Pomoćnik koordinatora
Atli Thor Fanndal	TRANSPARENCY INTERNATIONAL Island	Pomoćnik koordinatora

PARTNERI

EPEKA Montenegro (vodeća organizacija)

Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturne i obrazovne programe i tehnologiju EPEKA djeluje u Beranama, ruralnom području sa visokom nezaposlenošću mladih i ograničenim pristupom neformalnom obrazovanju. U okviru DigitalVSCorrupt koordinira ukupnu realizaciju, upravljanje i praćenje, i vodi nacionalne radionice za izgradnju kapaciteta usmjerene na transparentnost podržanu IKT-om i svijest zajednice u Crnoj Gori.

EPEKA Slovenija

Nevladino socijalno preduzeće aktivno u oblasti građanstva EU, omladinskog rada i inkluzije. EPEKA Slovenija je domaćin partnerskog početnog sastanka, podržava upravljanje i zajednički razvija module transparentnosti zasnovane na IKT-u inspirisane ERAR modelom; takođe je domaćin završne konferencije i podržava diseminaciju na nivou EU.

EPEKA Srbija

NVO iz Niša usmjerena na mlade, sa iskustvom u mobilnosti i inkluziji. U projektu, EPEKA Srbija su-vodi obuke, podržava dijalog mladih Kosovo-Srbija kroz zajedničke aktivnosti sa CET Prizren i pilotira lokalne kampanje o integritetu u javnim službama.

EPEKA Njemačka

Članica mreže EPEKA koja podržava interkulturalno učenje i komunikaciju. Doprinosi prekograničnoj diseminaciji, dizajnu radionica o građanskom angažmanu i medijima, i dokumentovanju dobrih praksi među partnerima.

CET Prizren (Kosovo)

Centar za obrazovanje i obuku Prizren promoviše demokratske vrijednosti i učešće mladih. U DigitalVSCorrupt zajednički dizajnira sadržaj obuke prilagođen mladima, suorganizuje radionice na Kosovu i saraduje sa EPEKA Srbija kako bi ojačao povjerenje, dijalog i antikorupcijsku pismenost među mladima.

Phiren Amenca (Belgija)

Međunarodna romska omladinska mreža sa snažnim kapacitetom dosezanja i zagovaranja. Vodi diseminaciju na nivou EU, podržava mjere inkluzije kroz sve aktivnosti i mentorira timove omladinskih kampanja kako bi došli do različitih publika inkluzivnim narativima.

Transparency International Island

Donosi antikorupcijsku ekspertizu, praktične alate za mapiranje rizika i prijavljivanje, i suautor je djelova priručnika za omladinski rad o korupciji u javnim institucijama i putevima odgovornosti.

Институт за применети истражувања за бизнис (Sjeverna Makedonija)

Podržava segment „Korupcija u poslovanju“ sesijama o rizicima javnih nabavki, sukobima interesa i izjavama integriteta MSP. Suorganizuje nacionalne radionice sa komorama i preduzetnicima.

QENDRA Open Doors (Albanija)

Centar civilnog društva usmjeren na mlade koji uključuje zajednice u neformalno obrazovanje i građansko djelovanje. Vodi radionice izgradnje kapaciteta u Albaniji i doprinosi studijama slučaja o integritetu lokalnih usluga.

Europe for You (Češka):

Podržava komunikaciju, dizajn kampanja i kreativne formate diseminacije.

FEIO (Poljska)

Fondacija za obrazovanje i dosezanje koja doprinosi dizajnu aktivnosti zasnovanih na istraživanju, brzim anketama i alatima za evaluaciju prije/poslije prilagodljivim omladinskim okruženjima.

AKUSTIKUM (Bosna i Hercegovina)

Kulturna organizacija koja koristi kreativne medije i audio-vizuelne metode. Su-vodi tri video-simulacijska rezultata o temama javnog sektora, poslovanja i prijavljivanja nepravilnosti, uključujući izradu scenarija i omladinsko su-kreiranje.

LIDOSK (Turska)

Organizacija za razvoj mladih fokusirana na građanske vještine i dijalog. Domaćin je radionica u Turskoj i doprinosi metodama facilitacije za različite grupe.

Arcigay (Italija)

Nacionalna organizacija civilnog društva sa ekspertizom u obrazovanju zasnovanom na pravima i facilitaciji bezbjednog prostora. Doprinosi strategijama inkluzije, etičkim protokolima i porukama kampanja o jednakosti i integritetu.

Svi partneri saraduju putem mesečnih koordinacionih poziva, zajedničkih predloga i zajedničkih poseta za praćenje.

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

DIGITAL VS CORRUPT

